

Budapesti Levéltári Mozaikok

2021/ 10. szám (régi sorozat 37. szám)

DOI: [10.56045/BLM.2021.10](https://doi.org/10.56045/BLM.2021.10)

ISSN: 2939-6921

URL: <http://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2021/12/15/leveltari-mozaikok-37/>

PECSŐK LÁSZLÓ

Hajós Alfréd az olimpián túl

Az 1896-os olimpián úszásban aranyérmet szerzett Hajós Alfréd 18 évesen ért úszókarrierje csúcsára. Labdarúgással folytatta, 1906-ban szövetségi kapitány. Visszavonulása után játékvezetőként, sportújságíróként is tevékenykedett. Építésként sportépítészeti munkássága jelentős. A Margitszigeten nevét viseli az általa tervezett Nemzeti Sportuszoda. A

Dezsővel készített „Ideális stadion” tervével az 1924. évi párizsi olimpia építészeti versenyén második helyet nyertek, ezáltal ő az egyetlen ember, aki művészeti és sport kategóriában is olimpiai érmet szerzett.

Kulcsszavak: *Hajós Alfréd, sport, úszás, olimpia, építészet, labdarúgás*

Hajós Alfréd 1878. február 1-én született Guttmann Arnold néven. Apja a csehországi származású zsákhordó, Guttmann Jakab, anyja Löwy Rozália.¹ Apja – testvéreihez hasonlóan – már 4 éves korában megtanította úszni a Dunán kialakított uszodában. Az összes Guttmann gyerek úszó lett, Hajós Henrik az 1906-os athéni, nem hivatalos olimpián váltóban győzött. A sors fintora, hogy Guttmann Jakab 1891-ben, a Dunába fulladva lelte halálát.

Első említése a sajtóban Hajós Nándor (Guttmann Alfréd) néven történik. 1905-ig egyaránt szerepel Hajós, Guttmann, illetve Hajós-Guttmann, és Guttmann-Hajós elnevezéssel. Ekkor azonban hivatalosan is felveszi a Hajós nevet.² 1908-ban feleségül veszi Blockner Vilmát,³ akitől egy fia születik Hajós Endre, aki 1936-ban Skóciában telepedett le Andrew Hargrave néven. Az 1908-as házassági anyakönyvében már Hajós Arnoldént szerepel.⁴ Az Alfréd keresztnévet ugyanis csak halála előtt egy évvel, 1954-ban veszi fel hivatalosan. Ennek ellenére már a kezdetektől – változó vezetéknévvel, de – mindenhol Alfrédként és/vagy Nándorként szerepel, soha nem Arnoldként. A terveit is Hajós Alfréd néven írta alá. Érdekes módon a diplomáját Guttmann Alfréd névre állították ki 1899-ben.⁵

Guttmann Arnold/Hajós Alfréd születési anyakönyvi bejegyzése a pesti izraelita, neológ, anyakönyvben. Az utólagos bejegyzésből jól látszik, hogy a Hajós nevet csak 1905-ben, az Alfréd keresztnévet pedig 1954-ben vette fel hivatalosan. (BFL XV.20.2 A28 0445. 166.)

1895-től az ifjú Hajós/Guttmann minden gondolata az olimpiai felkészülés körül járt. Rövidtávon ő számított a legjobb úszónak, de közép- és hosszútávon rendszerint alulmaradt Deutsch Gyulával szemben. Az olimpia előtti válogatóversenyen azonban a rövidtáv mellett a középtávú versenyt is megnyerte. Így ő utazhatott Athénba, ahol 1896. április 11-én rövid- és hosszútávon is olimpiai bajnoki címet szerzett. (Hajós olimpiai szerepléséről bővebben: [Újkor.hu](http://Ujkor.hu).) Ekkor mindössze 18 éves volt. Úszóként felért a csúcsra, de az élet más területein még nagyon sok tennivaló állt előtte.

Az olimpia után elsősorban műegyetemi tanulmányaira koncentrált, így az év hátralévő versenyein gyakorlatilag edzés nélkül vett részt. Az 1896. augusztus 20-i Magyar Úszóbajnokságon versenyzett utolsó alkalommal. Itt vereséget szenvedett Gräfl Ödöntől,⁶ de nem emiatt hagyott fel az úszással, hanem mert úgy gondolta: az olimpia győzelmeikkel mindent elért, amit ebben a sportágban elérhet. Ezt a döntését később megbánta. Ennek ellenére nem hagyott fel teljesen a sporttal, atlétaként is sikeres volt, országos bajnoki címet szerzett a Budapesti Torna Club, a BTC tagjaként 4x100 méteres váltófutásban. Nyert versenyt gerelyhajításban, ötpróbában is jól szerepelt, ám az igazi szerelem a labdarúgás lett élete hátralevő részében.

¹ Budapest Főváros Levéltára (BFL) Gyűjtemények, Mikrofilmtár, Egyházi anyakönyvek (XV.20.2) Pest, Neológ születési anyakönyvek (A28) 0445. 166.

² Uo.

³ BFL Gyűjtemények, Mikrofilmtár, Állami anyakönyvek (XV.20.1 XXXIII.1.a) VI. kerület, Házassági anyakönyvek 1907–1908 (A593) 0651 473.

⁴ Uo.

⁵ Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Levéltára (BMEL) Építésztechnika kar, Nappali tagozatos hallgatói törzskönyvek (VIII.103.f) 1766/1899

⁶ Gräfl már a hónap eleji Európa-bajnokságon is megelőzte Hajóst, ekkor azonban – mivel Gräfl keresztelte Hajós útját – az utólagos diszkvalifikáció miatt még Hajós nyerte a versenyt.

A futballista

Az első ismert futballmérkőzés Magyarországon, a „Pékerdei Csata” néven elhíresült összecsapás volt 1896. november 1-én. Nevét egyfelől a mérkőzés helyszínéről,⁷ másrészt a szó szerint értendő összecsapás jellegéről kapta. A 25 centiméteres hó mellett, a botcsinálta labdarúgók, a MÁV Északi Járműjavító Törekvés dalárdája tagjainak képzetlensége, a játék legalapvetőbb elemeinek ismeretének hiánya is közrejátszottak abban, hogy a mérkőzés mindössze körülbelül 20 perc alatt véget ért. Ahhoz mindenesetre ennyi idő is elég volt, hogy többen súlyos sérüléseket szenvedjenek.

Az első igazi futballmérkőzés a BTC I. és II. csapata között zajlott. A BTC tagja, Stobbe Ferenc svájci származású munkatársának fia, Ray Ferenc Zürichben járt egyetemre, ott ismerkedett meg a labdarúgással. 1896 telén meglátogatta szüleit Budapesten, ahova magával hozott egy futball-labdát. Miután Ray mesélt Stobbénak az új sportágról, megegyeztek, hogy a következő alkalommal közösen mennek el a BTC tornatermi edzésére, ahova a labdát is magukkal viszik. 1896. december 18-án megjelentek a Markó utcai Főreál tornatermében, és szó nélkül az ott gyakorló sportolók – többek között Hajós – közé dobta a labdát. A helyiségben tartózkodó tornászok, birkózók, ökölvívók egyszerre felélénkültek, mindenki megpróbálta megszerezni a játékszert. A rugdalózás azonban nagyon hamar olyan méreteket öltött, aminek a tornaterem néhány ablaka és lámpája látta kárát. Iszer Károly, a BTC művezetője ezért gyorsan leállította a játékot, és megkérte Rayt, meséljen az új sportról, ismertesse játékszabályait.

Februárban, ahogy megenyhült az idő, megtartották az első szabadtéri edzést a Millenárison, a Millenniumi ünnepségre épült ideiglenes pályán. Iszer gyorsan megszervezte a BTC labdarúgó-szakosztályát, akik számára egy tucat piros-fehér és kék-fehér csikos mezt, fekete nadrágot, harisnyákat és focicipőket hozatott. Két teljes csapatot azonban 1897. május 9-ig nem tudtak kiállítani. Az időjárás, a Pékerdei csatához hasonlóan, ennek az összecsapásnak sem kedvezett. A meccs közben hatalmas villámlások közepette szakadt le az ég a Millenáris felett. A mintegy 100 kíváncsi néző egy része hamar elhagyta a helyszínt, de a játékosok a vihar elvonulását követően végigjátszották a 90 percet. Az első hivatalos magyar labdarúgó mérkőzésen a kék-fehérek és piros-fehérek összecsapását az előbbieket nyerték 5:0-ra.⁸ Hajós a visszaemlékezéseiben sajnos nem említi, hogy ő melyik csapat színeiben játszott.

Iszer ezután – egy nemzetközi mérkőzés megszervezését tervezve – kapcsolatba lépett Bécs vezető futballklubja, a Vienna Cricket and Football Club vezetőivel. A Millenáris lelátóit addigra már elbontották, de a májusi mérkőzés tapasztalatai azt mondták a szervezőkkel, csakis fedett lelátók előtt, a rossz időre is felkészülve érdemes megrendezni az összecsapást. A pálya nélküli fővárosi egyesületek által alapított Budapesti Torna- és Sport-Egyletek Versenypálya Szövetsége⁹ az Iszer által felvett bankhitelből megkezdte a Millenáris rendbetételét. A pálya Szabó József utcai frontján — ideiglenes engedéllyel — 2000 nézőt befogadó fedett tribünt, a szemben levő oldalon pedig az állóhelyek részére lejtős földlelátót építettek. A futópályát újból salakozták, a belső részt kiegyengették és befűvesítették.

⁷ A Fiumei úti sírkert és a Százados út közötti területet nevezték Pékerdőnek. Körülbelül itt található ma az MTK és a BKV Előre stadionja is. [link](#) (utolsó lekérdezés: 2021. április 6.)

⁸ Hajós visszaemlékezése szerint a végeredmény 4:0 volt, de a *Sportvilág* korabeli beszámolójában 5:0-s eredményről írnak. *Sportvilág* 1897. 17. sz. 6.

⁹ Később a rövidebb Budapesti Versenypálya Szövetség nevet használták.

A bécsiek természetesen nem ingyen vállalták a mérkőzést. Az utazást, a szállást és persze a pálya átalakításának a költségeit is elő kellett teremtenie a BTC-nek. A nagyobb bevétel reményében már a nyár folyamán rendszeresen jelentettek meg újságcikkeket, ezzel is reklámozva az eseményt. Az egyik lapban például a következő információ jelent meg: „A football- (ejtsd: futbal) játék lényege az, hogy a labda nem kézzel dobatik, hanem lábbal rugatik, ami egyébként a nevéből is kitűnik.”¹⁰ Számtalan helyre helyeztek ki plakátokat is. Plakátozás céljából keresték fel a Markó utcai Főgimnázium¹¹ igazgatóját, ám balszerencsájükre épp az igazgatói irodában tartózkodott az intézmény tornatanára, aki esküdt ellensége volt a szabadtéri sportoknak. „Hát persze, persze! labdarúgás ...” — válaszolt az igazgató helyett a tornatanár. — „De arra nem gondolnak, hogy mi lesz a fegyelemmel, ha a diákokat szabadon engedik rugdalózni, ami egyébként is a lovak előjoga. És miért kell az embernek lábbal labdázni, amikor van keze is?”¹²

A BTC csapata a Vienna Cricket and Football Club elleni mérkőzésen. Balról az első Iszer Károly, a negyedik Hajós Alfréd, az ötödik Stobbe Ferenc. (Sportvilág 1911. február 18.)

Az első olyan Magyarországon rendezett nyilvános mérkőzést, amin két különböző egyesület csapatai játszottak egymással, 1897. október 31-én játszották. A középkezdést a BTC középcsatára, Hajós Alfréd végezte el. A budapesti csapatban is szerepelt két brit, a bécsiek viszont 9 angol¹³ játékoskal álltak fel, de annak ellenére, hogy a vendégek nagy fölényben játszottak, viszonylag szoros végeredmény született. Mindkét félidőben 1-1 találat esett, ezzel nyertek a bécsi Cricketerok 2:0 arányban.

¹⁰ Hajós 1956: 89.

¹¹ Nem azonos Hajós volt iskolájával, a Markó utcai Főreállal, melynek tornatermében először rúgtak labdába a BTC tagjai.

¹² Hajós 1956: 89.

¹³ Egyikük, William Falvin valószínűleg ír volt.

A labdarúgás egyre népszerűbb lett, sorra alakultak a futballcsapatok. Hajós Gillemot Ferencsel megalapította a Műgyetemi Futball Clubot (MFC).¹⁴ Az első magyar klubközi mérkőzésen 1898. február 6-án, a Hajóssal és Gillemot-val felálló műgyetemisták meglepetésre 5:0-ra verték az őket lebecsülő BTC második csapatát. Az utolsó gólt Hajós szerezte. De miután megismertették a sportágot az egyetemistákkal, Hajósék visszatértek a BTC-be. 1901. január 19-én tizenhárom egyesület és a Budapesti Versenypálya Szövetség képviselői megalapították a Magyar Labdarúgók Szövetségét.¹⁵ Az alakuló közgyűlésen egy-egy egyesületet két-két személy képviselt, a BTC delegáltjai Hajós Alfréd és Iszer Károly voltak. Február 4-én kiírták az első magyar labdarúgó bajnokságot, ahol a csapatokat két osztályba sorolták. Az első osztályba öt csapat került, a másodosztályba nyolc. A BTC-t természetesen az első osztályba sorolták be. Egy héttel később a Millenárison lejátszották az első bajnoki mérkőzést a BTC és a BSC, a Budapesti Sport Club csapatai között. A 4:0-s BTC győzelemmel záródó mérkőzésen Hajós nem játszott, a hátralevő hat¹⁶ fordulóban azonban ötször pályára lépett, így tagja volt az első magyar labdarúgó bajnokcsapatnak. A Sportvilág 1902. január 12-i számában bemutatta az előző évi bajnok labdarúgócsapatot. Hajósról a következőt írta:

„Guttman-Hajós Alfréd (24 éves) 1895 óta tagja a B. T. C.-nak. Neve mint Európa, Ausztria stb. úszóbajnoka s olympiai győztes mindenütt ismeretes. A B. T. C. footballcsapatának az alapítás óta tagja s nagyobbára az I. csapatban mint csatár szerepelt. Allround athleta s eddig csaknem minden sportban többé-kevésbé kiválót tudott produkálni. Főleg gyorsasága s jó helyezkedése révén hasznos játszója a csapatnak, melyben a bal összekötő szerepét szokta viselni.”

A BTC 1901-es labdarúgó csapata, Magyarország első futball bajnokai. Az álló sorban jobbról a második Hajós Alfréd. (Sportvilág 1902. január 12.)

¹⁴ A Műgyetemi FC 1903 októberében felvette a Műgyetemi Football Club és Athletikai Egyesület nevet, amiből hamarosan Műgyetemi Athletikai Football Club (MAFC) lett.

¹⁵ Az MLSZ csak évtizedekkel később változtatta a nevét Magyar Labdarúgó Szövetségre.

¹⁶ A MAC (Magyar Athletikai Club) négy lejátszott mérkőzés után visszalépett, hátralevő mérkőzéseinek 2-2 pontját 0:0 gólaránnyal az ellenfelek kapták, így a csapatok csak 7-7 mérkőzést játszottak.

Európa második nemzetközi kupaküzdelme a Challenge Cup volt.¹⁷ A magyar csapatok először 1902-ben csatlakoztak a kupa mezőnyéhez. Mindhárom résztvevő országban (Ausztria, Csehország, Magyarország) megvívták a helyi selejtezőket, amit hazánkban a BTC nyert meg, akik végül a torna végső döntőjébe is bejutottak, ahol Bécsben 2:1-es vereséget szenvedtek, a házigazda Cricketers csapatától. Ezzel a BTC lett az első magyar csapat, amelyik nemzetközi kupadöntőt játszott.

Hajós 1902. október 12-én, a ma hivatalosnak tartott első válogatott mérkőzésen is pályára lépett.¹⁸ A szezon végén a BTC-vel már kétszeres bajnoknak mondhatja magát. Utoljára az 1903-as bajnokságban szerepelt, de barátságos összecsapásokon valószínűleg később is pályára lépett.

1906-ban kinevezik szövetségi kapitánynak. Bár elterjedt nézet, hogy csak a két őszi válogatott mérkőzésen töltötte be a tisztséget, Stobbe Ferencet egy nézeteltérés miatt már 1905 végén leváltották,¹⁹ ezért Hajós már márciusban magkapta a kapitányi kinevezését.²⁰ Így már az áprilisi magyar-cseh mérkőzésen is ő ült a kispadon.²¹ Minden idők egyik legnagyobb sikerű magyar labdarúgója, Schlosser Imre, épp Hajós kapitánysága idején debütált a nemzeti csapatban. A mérlege egy győzelem, két döntetlen. Év végén azonban Hajós lemondott²² és így újra Stobbe lett a kapitány,²³ aki ezt az egy évet leszámítva 1904 és 1908 között töltötte be a szövetségi kapitányi tisztséget. Hajós többször vállalta a válogató bizottság tagságát is.²⁴ 1924-ben, az MLSZ alelnökeként ő vezette az olimpiai előkészítő bizottságot.

Visszavonulása után játékvezetőként is tevékenykedett. Egyike volt annak a hat személynek, akik 1872 és 1920 között a válogatott mérkőzéseken bíróként és szövetségi kapitányként is közreműködtek. Ezek közül hárman voltak magyarok. A Magyar Labdarúgó Szövetség alelnöki tisztségét is betöltötte 1920 és 1924 között.

1903-tól 1908-ig a *Pesti Napló* rovatvezetője, közben 1904-től 1906-ig a *Sportvilág* szerkesztője.

¹⁷ A versenysorozatot első alkalommal 1897-ben írták ki, de ekkor még csak bécsi csapatok vettek részt rajta. 1900 októberében csatlakozott hozzájuk a Slavia Praha, innen tekinthetjük nemzetközi megmérettetésnek. Ugyanebben évben, de még áprilisban indult a Coupe Van der Straeten Ponthoz belga, holland és svájci csapatok részvételével. Így bár utóbbi versengés később rajtolt, mint a Challenge kupa, de nemzetköziségét tekintve pár hónappal megelőzte azt.

¹⁸ Az akkor Bécs–Budapest néven elkönyvelt mérkőzést, ma már az első osztrák-magyaroként tartjuk nyilván. Előbbiek 5:0-ra nyertek.

¹⁹ *Nemzeti Sport* 1905. november 19. 13.

²⁰ *Nemzeti Sport* 1906. március 4. 10.

²¹ *Sportvilág* 1906. március 11. 87.

²² *Nemzeti Sport* 1906. november 25. 15.

²³ *Nemzeti Sport* 1906. december 16. 11.

²⁴ Stobbe javaslatára épp Hajós kapitánysága alatt állt először válogató testület, melynek a szövetségi kapitány mellett ekkor négy tagja volt. Korábban az MLSZ intéző bizottsága állította össze a válogatottat. *Sportvilág* 1906. március 18. 95. p.

Hajós Alfréd játékközvetőként a bal szélén, a Budapesten vendégeskedő berlini válogatott csapattal. (Sportvilág 1901. október 6.)

Az építész

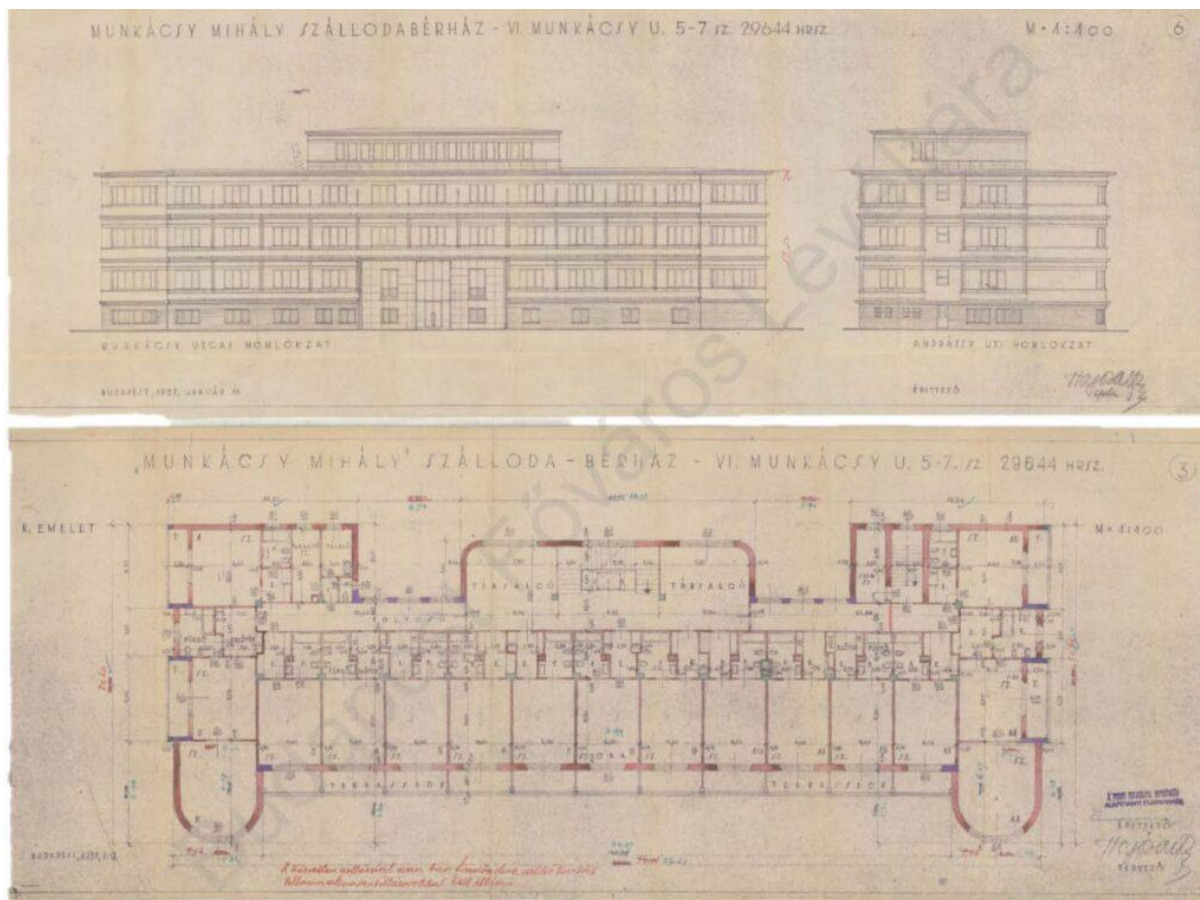
A Műszaki Egyetemen 1899-ben szerzett építész diplomát.²⁵ Ezután Alpár Ignác és Lechner Ödön irodáiban volt tanonc, a két mester közül inkább az Alpár képviselte eklektika, mint a lechneri magyaros szecesszió hatott rá erősebben, emellett hatással volt rá Árkay Aladár művészete is. A tanoncévek letelte után Villányi Jánossal nyitott irodát. Egyik első megvalósult terve egykori iskolája és labdarúgó-pályafutásának első állomása, a Markó utcai Főreáliskola torna- és rajztermének átépítése volt. Villányival rengeteg pályázaton indultak, ahol, ha nem is nyertek mindig, de rendszerint díjazásban részesültek. Első alkalommal 1909-ben, a Borsod megyei Takarékpénztár miskolci épületére kiírt pályázaton tudtak nyerni. Ugyanebben az évben ők tervezték és kiviteleztek a Református Konvent budapesti székházát. Első nagyobb munkájuk a debreceni Aranybika szálló.

Hajós tervei alapján épült fel a Magyar Általános Hitelbank szabadkai fiókjának épülete, a lőcsei és kőszegi gimnázium, valamint Kolozsváron és Szombathelyen a Vakok Intézete. A szecesszió és az eklektikus stílus után a modernizmus ragadta meg a fantáziáját.

1931-ben az Árpád híd építésére kiírt pályázatra benyújtott, Ritter Mórral közös tervét a főváros megvétellel díjazta. Felújította a miskolci Népkeri Vigadót. 1938-ban épült meg

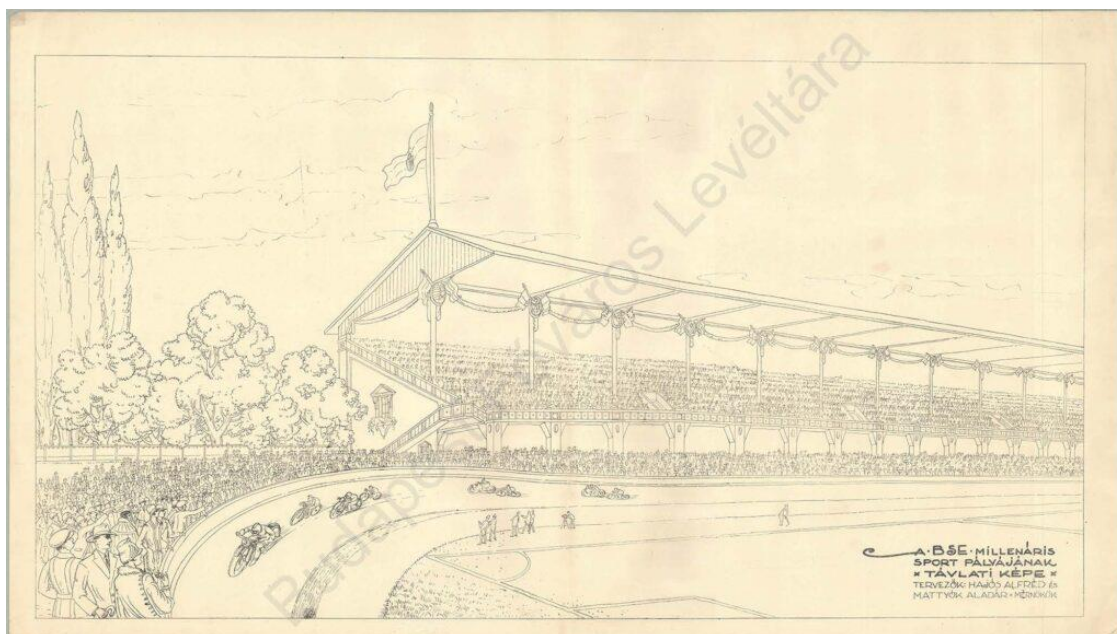
²⁵ BMEL VIII.103.f 1766/1899.

egyik legjelentősebb lakóháza, a Munkácsy Mihály szálloda és bérház, a Munkácsy utca–Andrássy út sarkán. 1946-ban Weichinger Károllyal közösen tervezte a hajdúszoboszlói gyógyfürdő épületét.

[A Munkácsy u. 5–7. épület tervei \(BFL XV.17.d.329 29644/1\)](#)

Nem tartozott egyetlen építészeti csoportosuláshoz sem, rugalmas, fiatalos felfogását jelzi az építészeti stílusokra való korai reagálása. Nem számított ugyan a honi építészek legelső vonalába, de az úgynevezett második vonal nagyon tehetséges képviselője volt. Sportépítészként azonban kora legjelentősebb tervezőjének számított itthon. Vallotta, sporttelep nélkül komoly sporteredményeket nem lehet elérni, hiszen nemcsak a sportolás lehetőségét biztosítja a sportpálya, hanem társadalmi, gazdasági megerősödést jelent a pályatulajdonos egyesületnek. Nem véletlen, hogy a sportteleppel rendelkező egyesületek (FTC, MTK, MAC, UTE) futották be a legeredményesebb sportkarriert. Nem csak stadionban, de komplett sportkomplexumokban gondolkodott. Az ő tervei alapján épült Újpest 1922-ben átadott stadionja, számos vidéki, és fővárosi uszoda, strand, valamint a Millenáris felújítását is ő tervezte.

A Millenáris sporttelepet Hajós Alfréd és az FTC stadiont is tervező Mattyók Aladár tervei alapján építették át az 1928-as kerékpár világbajnokságra. Ekkor nyerte el a ma ismert formáját (BFL XV.17.d.328 KT sp 1/2)

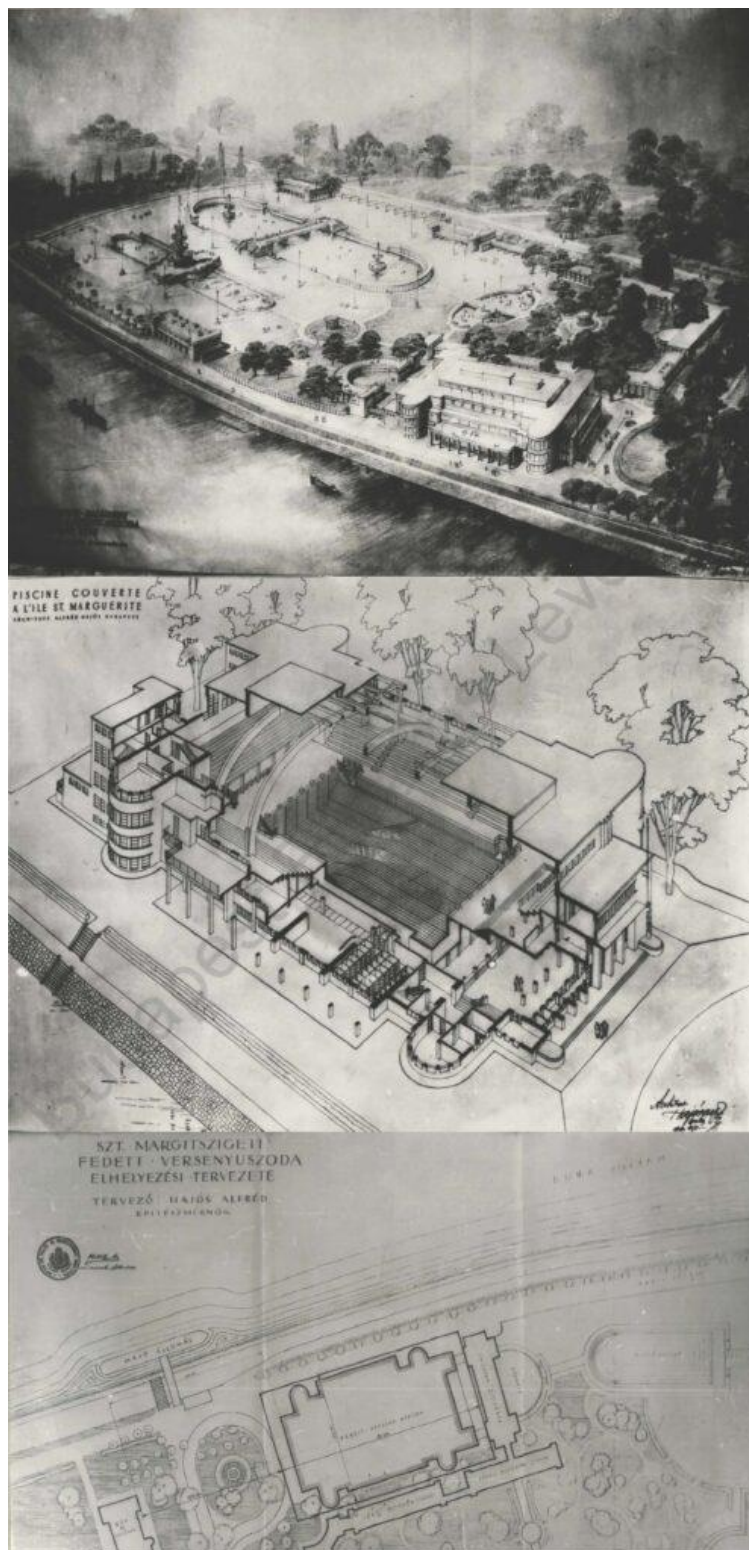
Budapest pályázni kívánt az 1920-as olimpiára, de nem állt rendelkezésére megfelelő stadion. Innentől, a Népstadion felépültéig a Nemzeti Stadion kérdése állandó, és visszatérő téma volt. Hajós a diskurzus egyik állandó szereplőjének számított. Ehhez elsősorban a megfelelő helyszínt kellett kiválasztani. Először – majd a későbbiekben több alkalommal – a Vörösmarty került szóba a Nemzeti Stadion lehetséges helyszínéként. Ekkor, 1913-ban Hajós Alfréd volt az első, aki a későbbi Népstadion, a mai Puskás Aréna területére, a régi lóversenytér helyén, a mai Dózsa György út, Thököly út és Stefánia út közötti telekre tett javaslatot. Tervei fedett és nyitott uszodát, füves-, futó- és kerékpárpályát tartalmazó 30 000 férőhelyes, de 50 000-esre bővíthető stadiont és a Testnevelési Főiskola épületét tartalmazták. A háború miatt azonban sem a hazai olimpiából, sem a stadionból nem lett semmi.

A Tanácsköztársaság idején a munkásságot olcsó szórakoztatáshoz kívánták juttatni, aminek része volt a stadionfejlesztés. Ugyanekkor nyílt meg a nagyközönség számára a Margitsziget, ez adta Hajós számára az ötletet, hogy a korábban a lóversenytérre szánt stadionterveit áthelyezze a sziget középső, legszelesebb részének budai oldalára. A régi stadion terv megmaradt, de a fedett uszoda a régi lóversenytérinél szűkebb telek miatt a vasbeton tribünök alá került.

A Margitszigetre megálmodott tervek ugyan ebben a formában nem valósultak meg, de itt épült fel a Nemzeti Sportuszoda. A ma már róla elnevezett uszodát Hajós tervezte. A gazdasági válság és a Bethlen-kormány bukása miatt 1930-tól az állam semmilyen sportberuházással nem számolt. Az utolsó nagy kezdeményezés a Sportuszoda felépítése volt 1930-ban, amely az olimpiára nagy reményekkel készülő úszóknak és vízilabdázóknak kínált a korábbinál sokkal jobb edzéslehetőséget. Egészen odáig ugyanis nem volt Budapesten szabályos versenymedence. Emiatt is előzhette meg az uszodaépítés a Nemzeti Stadion projektet. Ekkor még csak a fedett medence épült fel,²⁶ amely a külföldi uszodáktól eltérően

²⁶ Bár Hajós a nyitott uszodára is készített terveket, az végül Csonka Ferenc tervei alapján épült fel 1938-ban.

nem csak a fürdőzés igényeit szolgálta, de versenyek esetén 3000-es nézőközönség befogadására is alkalmas volt.

A Nemzeti Sportuszoda elhelyezési vázlata, perspektivikus metszete és elhelyezési terve (BFL XV.17.e.306 3258)

1912 és 1948 között az olimpiákon művészeti versenyszámokat is rendeztek.²⁷ Az 1924-es párizsi olimpiára Hajós Lauber Dezsővel közösen nevezett a lóversenyterre, majd a Margitszigetre készített tervekkel, „Ideális stadion” címmel. Ezzel a tervvel az építészeti verseny második helyén végzett a magyar páros, és mivel az első díjat nem adták ki, ők kapták a győztesnek járó babérkoszorút. Ezzel Hajós az egyetlen olyan sportember, aki művészi és sport kategóriában is olimpiai érmet szerzett.

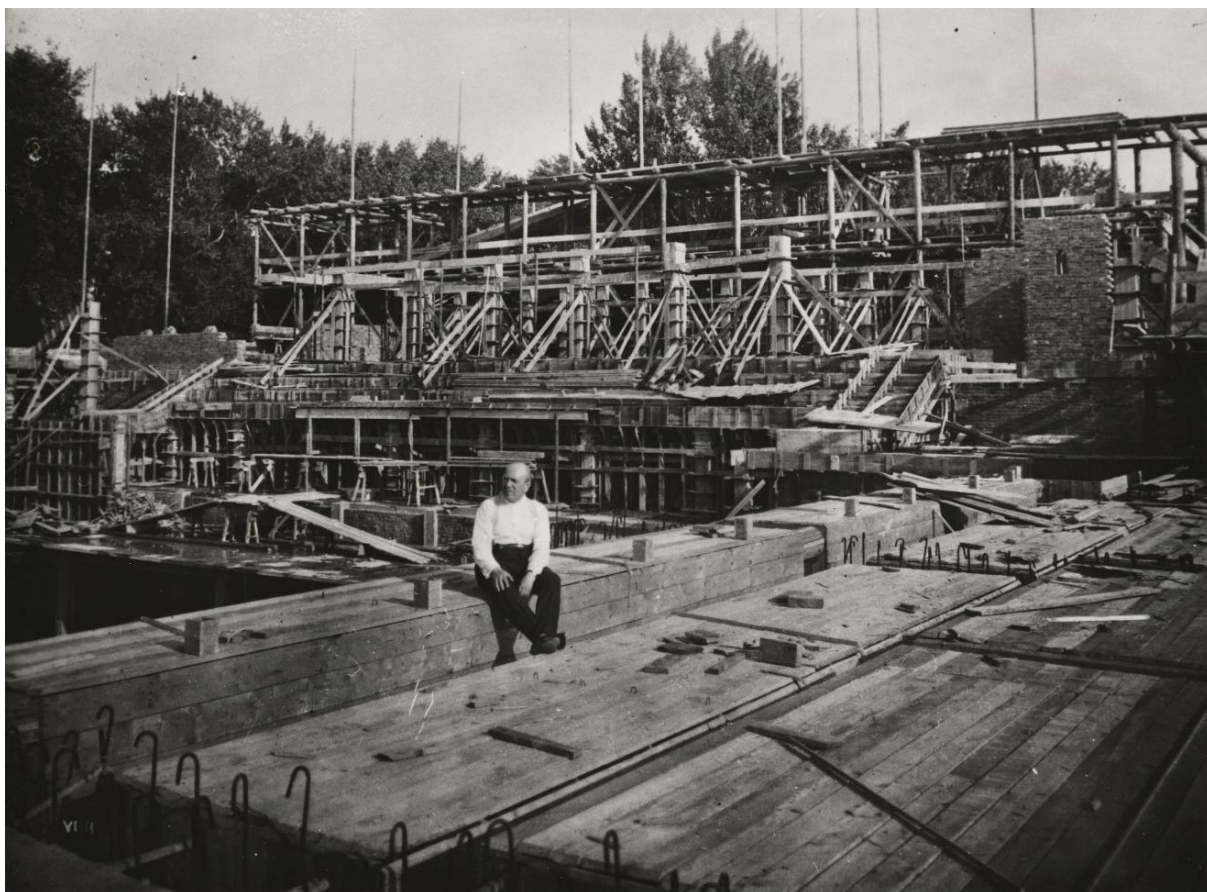
[Az Érdekes újságban megjelent „Magyar stadion” terv gyakorlatilag megegyezik a Párizsban díjnyertes pályázattal \(Érdekes újság, 1914. január 4.\)](#)

Élete álma: a Nemzeti Stadion

Az 1930-as évekre a Nemzeti Stadionról szóló vita érdemben három szereplő csatájává vált. Borbíró Virgil az aranyhegyi verzió kitartó híve volt, Maróti Géza Lágymányoshoz ragaszkodott, Hajós, aki életműve megkoronázásának szánta a stadiont, időről időre új elhelyezési tervekkel jelentkezett. Szinte nem múlt el hét úgy, hogy legalább egy sajtóikkal, interjúval, ismeretterjesztő vagy szakelőadással ne jelentkezett volna.

Nem lehet kizárni, hogy az Aranyhegy ellen féltékenységből tiltakozott, mert joggal tarthatott attól, hogy ha ezt a területet jelölik ki a stadion számára, a tervezéssel sem őt bízzák meg. 1934-ben meg is fenyegették, amiért nem támogatja az aranyhegyi elképzelést. A levélíró azzal vádolta Hajóst, hogy telekspekulánsok megbízásából érvel a helyszín ellen. Mégis hajlandó volt megkegyelmezni Hajósnak, de azt tanácsolta neki: „javuljon meg, akkor nem lesz bántódása, és megmenti életét.”

²⁷ Irodalom, szobrászat, festészet, építészet és zene kategóriában lehetett nevezni sport témájú alkotásokkal.

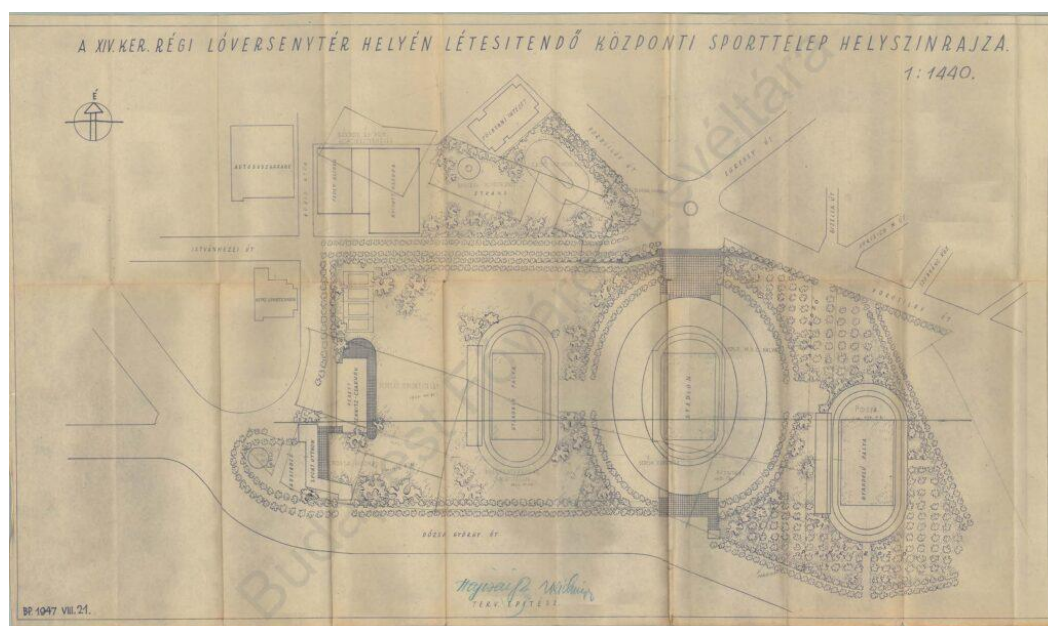

Hajós Alfréd a Nemzeti Sportuszoda építkezésén. (BFL XV.17.e.306 3258)

A személyét övező általános megbecsülés miatt sokáig mentességet élvezett a zsidótörvények alól, az 1944. októberi nyilas hatalomátvétel után azonban már ő is bujkálni kényszerült, így sikerült átvészelnie a vészkorszakot.

1947-ben a Fővárosi Közmunkák Tanácsa a régi lóversenytér területet jelölte ki a Népstadion felépítésére.²⁸ Hajós Alfréd és Weichinger Károly ezután adta be a Közmunkatanácshoz egy hatalmas sportkombinát tervét a területre, amelyen hetvenezres fedett lelátójú stadion, két edzőpálya, a Nemzeti Sportcsarnok felé eső oldalon sportotthon, fedett teniszcarnok, tenispályák, a Millenáris és Istvánmezei út között fedett és nyitott uszoda, strand helyezkedett el. Pénz hiányában azonban a döntést elnapolták. 1948-ban végül a tervezésre az Állami Építéstudományi Intézet középítési osztálya kapott megbízást. A munkát ifj. Dávid Károly osztályvezető, valamint Juhász Jenő és Kiss Ferenc építész végezte. A rajz észrevehetően a Hajós–Weichinger-féle vázlat alapján készült, de annál jóval kevesebb sportépülettel számolt.

²⁸ BFL IV.1409.c 5365/1947 lsz. (321.365/1947-III.)

Hajós Alfréd és Weichinger Károly sportkombinát terve (BFL IV.1409.c 5365/1947 lsz.)

1949-ben Hajós 50 éves tervezői pályafutását a Műegyetem aranydiplomával díjazta. A kommunista rendszerben magántervezőként nem dolgozhatott tovább, így 70 évesen a Magasépítési Igazgatóság tanácsadójaként helyezkedett el. Itt több, az ostrom során megsérült épület helyreállítását tervezte, köztük a Tőzsdepalotát vagy a Vajdahunyad várát, amelyek eredeti terveit Alpár épp akkor rajzolta, amikor Hajós az irodájában volt gyakornok. Később a MEZŐTERV-ben kapott tervezői állást.

A Népstadion építésénél tanácsadóként dolgozott. A megnyitó ünnepségen díszvendégként vett részt. A stadion felépülése egyszerre volt számára egy álom beteljesülése és szörnyű csalódás. Egész pályafutása alatt a stadion tervein dolgozott, rengeteg időt, energiát és pénzt fektetve a munkába, amit élete főművének szánt.

„Képmutatás lenne, ha azt állítanám, hogy önérdek nélkül tettem ezt – írta később egy barátjának. – Számítottam arra, hogy a köz méltányolni fogja tudásomat, tapasztalataimat, előlegezett áldozatkészségemet s a végleges tervek elkészítésével megbíz engem vagy egy vezetésem alatt dolgozó építész és mérnök csoportot.”²⁹

Két évvel a stadion átadása után, 1955. november 12-én hunyt el.³⁰ Utolsó műve a kelenföldi hőerőmű művelődési otthona. A Kozma utcai izraelita temető B-18-11-es családi sírboltjában nyugszik.

Levéltári források

Budapest Főváros Levéltára (BFL)

IV.1409.c Polgármesteri Ügyosztályok Központi Irattára

XV.17.d.328 Közületi tervtár

²⁹ Zeidler 1997: 70. p.

³⁰ BFL XV.20.1 XXXIII.1.a A567 0304 700.

XV.17.d.329 Építési ügyosztályok tervtára
XV.17.e.306 Budapesti Műemléki Felügyelőség tervei és iratai
XV.20.1 XXXIII.1.a Gyűjtemények, Mikrofilmtár, Állami anyakönyvek
XV.20.2 Gyűjtemények, Mikrofilmtár, Egyházi anyakönyvek

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Levéltára (BMEL)
VIII.103.f Építészmérnöki kar, Nappali tagozatos hallgatói törzskönyvek

Nyomtatott források

Sportvilág, 1895–1913
Nemzeti Sport, 1905–1955

Felhasznált irodalom

Árvai Tünde: Első olimpiaikonjaink – Négy sportág, négy arany. *Újkor.hu* 2016. augusztus 5. ([link](#) – utolsó lekérdezés: 2021. április 6.)
Dénes Tamás – Sándor Mihály – B. Bába Éva: *A magyar labdarúgás története I. Amatőrök és álamatőrök (1897–1926)*. Pécs, 2016.
Földessy János 1936: Séta a Nemzeti Sporttelep körül a régi lóversenytéren, ahová Szendy polgármester tervezi. *Magyarország* 1936. március 4. 12. p.
Földessy János 1960: *A magyar labdarúgás és a 60 éves MLSZ*. Sport Könyvkiadó, Budapest.
Hajós Alfréd 1928: Spottelepépítés. In: Pálfi György (szerk.): [A sport enciklopédiája I. kötet. A testnevelés és testgyakorlás kézikönyve. Enciklopédia Rt., Budapest.](#) 45–50. p.
Hajós Alfréd 1931: A margitszigeti nemzeti úszóstadion. *Tér és forma* (4.) 1. (1931. január) 1–7.
Hajós Alfréd 1956: *Így lettem olimpiai bajnok*. Budapest.
Lukács László – Szepesi György 1980: 112: A magyar olimpiai aranyérmek története 1896–1980. Sport, Budapest.
Pusztai László 1978: Száz éve született Hajós Alfréd, 1878–1955. *Magyar Építőművészet* (1978/5) 56–59. p.
Rózsáligeti László 2012: *Magyar Olimpiai Lexikon 1896–2012. Ötkarikás érmeseink*. Corvina, Budapest.
[Syposs Zoltán 1976: Ez a szép játék. Arcok a magyar sport történetéből. Sport, Budapest.](#)
Szegedi Péter 2016: *Az első aranykor – A magyar foci 1945-ig*. Akadémiai kiadó, Budapest.
Winkler Barnabás: Tervezte Hajós Alfréd. *Építészfórum* 2018. március 13. ([link](#) – Utolsó lekérdezés: 2021. április 6.)
Zeidler Miklós 1997: A Nemzeti Stadiontól a Népstadionig. *Tanulmányok Budapest Múltjából* (26.) 9–87. p.
Zeidler Miklós 2002: Egy régi pálya a polgári korban – a Millenáris Sporttelep. Versenypálya a Csömöri úton. *Korall* (3.) 7–8. 117–139. p.

[Pecsők László levéltáros](#) Rövid, pár hónapos megszakítással 1998 óta dolgozik Budapest Főváros Levéltárban, különböző pozíciókban. Eleinte mint levéltári kezelő, jelenleg levéltáros. A Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Bölcsészstudományi Karán (ma ELTE Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Központ Savaria Egyetemi Központ) szerzett történelem alapszakos diplomát. Fő kutatási területe Magyarország sport- és gazdaságtörténete.

Impresszum
Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3-5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin
Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint,
Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3-5.; 1554 Budapest, Pf. 41.

e-mail: mozaikok@bparchiv.hu

ISSN 2939-6921